

Struktura i fizička svojstva niskodimenzionalnih sistema - nanotube

Božidar Nikolić
Univerzitet u Beogradu
Fizički fakultet

Sadržaj

- Niskodimenzionalni sistemi
- Ulažnica za nanosvet
- Čarolija ugljenika
- Simetrija
- Nanotube
- Primena
- Grafen

Niskodimenzionalni sistemi

- Kristali koji nisu periodični duž tri nekolinearna pravca.
- Kvazi-dvodimenzionalni i kvazi-jednodimenzionalni sistemi.
- Zašto "licna" nije kvazi-jednodimenzionalan provodnik?

Niskodimenzionalni sistemi

1-d sistemi

- Nanožice
- Nanotube
- Nanotrake
- Nano...

2-d sistemi

- Monoatomski slojevi
- Tanki slojevi
- Tanke heterostrukture
- 2-d elektronski sistem
- Vignerov kristal
- ...

- Kvantne tačke ("0-d")

Niskodimenzionalni sistemi

- Tehnološki razvoj omogućio sveopštu minijaturizaciju.
- Pored male veličine čistoća uzorka može da bude vrlo visoka.
- Pronalazak novih vrsta mikroskopa omogućio da vidimo vrlo male komadiće i da njima manipulišemo.

Niskodimenzionalni sistemi

- Zašto su zanimljivi?
- Gotovo neslućene primene.
- Sjajni sistemi za proveravanje teorija (veza strukture i fizičkih svojstava).
- Nova fizika?
 - Topološki izolatori
 - Landau?
 - 2D elektronski gas
 - Dirakovi elektroni...

Nova vrsta mikroskopa

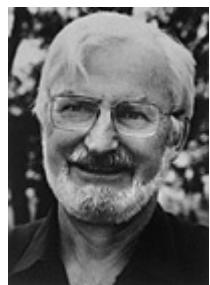

SPM = Scanning Probe Microscopy

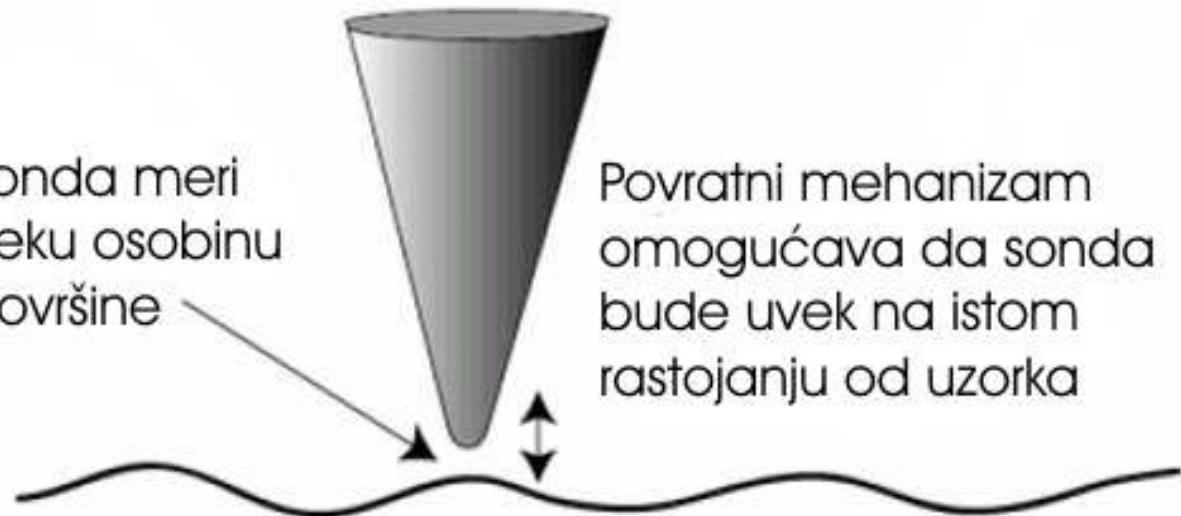
Sonda se kreće u odnosu na površinu

Gerd Binnig

Sonda meri
neku osobinu
površine

Heinrich Rohrer

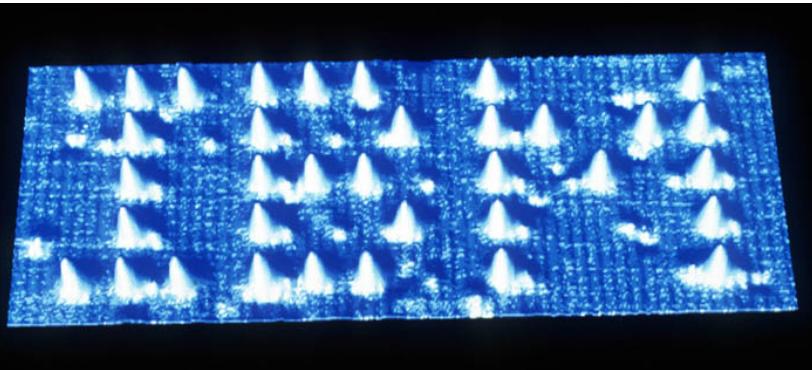
IBM Zürich Research Laboratory

$600 \text{ nm} = 6 \cdot 10^{-7} \text{ m} \approx 10^{-6} \text{ m}$

1986. Podelili polovinu Nobelove nagrade za fiziku.

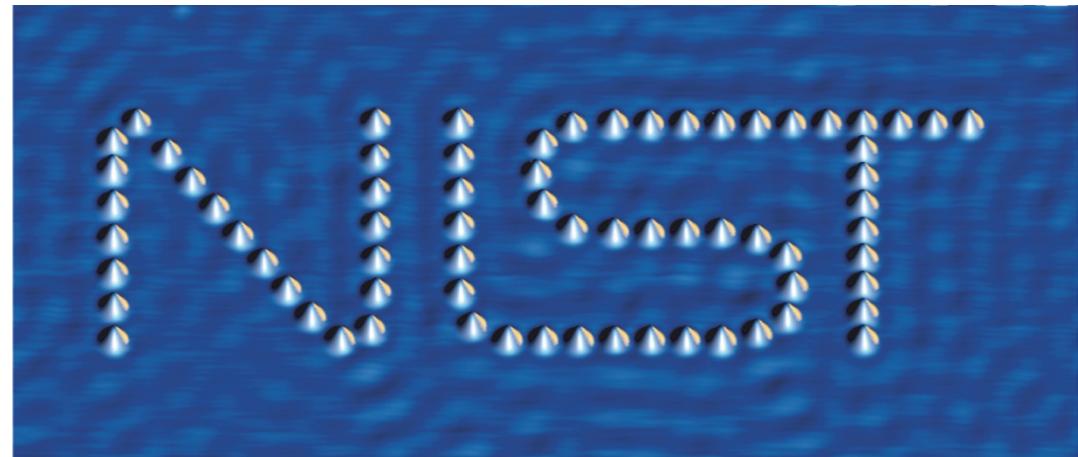

Nova vrsta mikroskopa

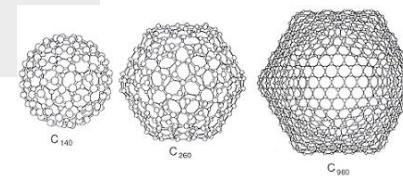
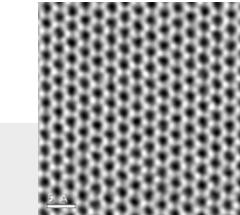
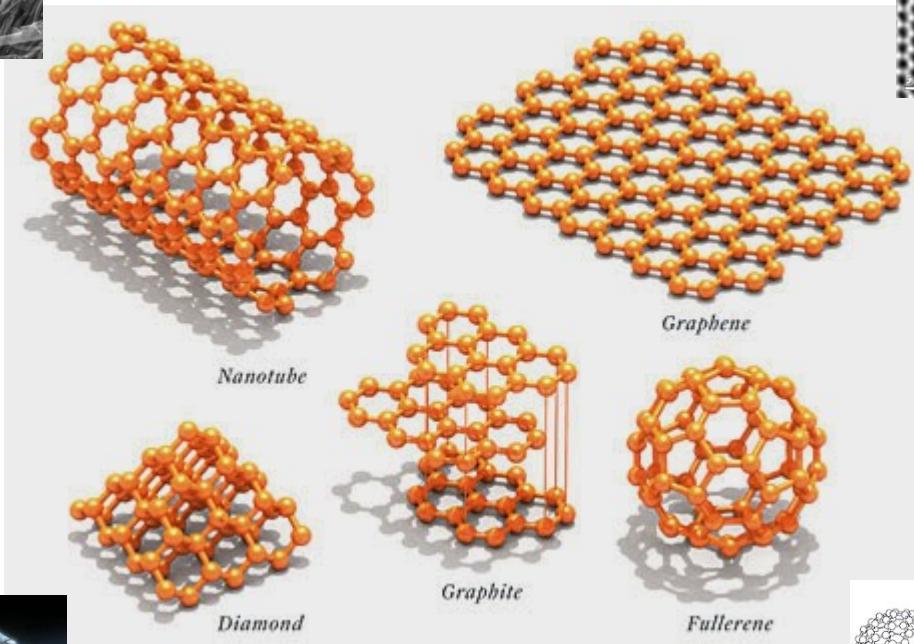
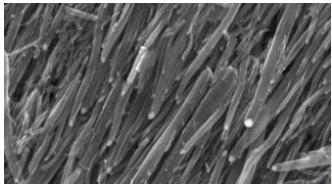

Logo širine 40 nanometara
Napravljen atomima kobalta na
bakarnoj površini. Neravnine u
pozadini su talasi elektrona.
2004.

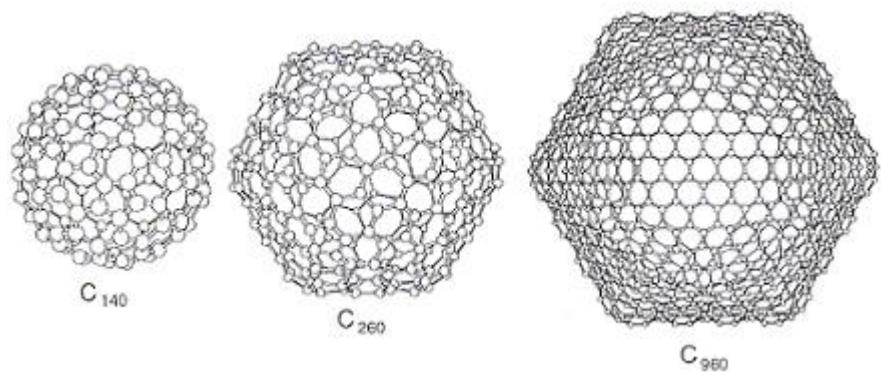
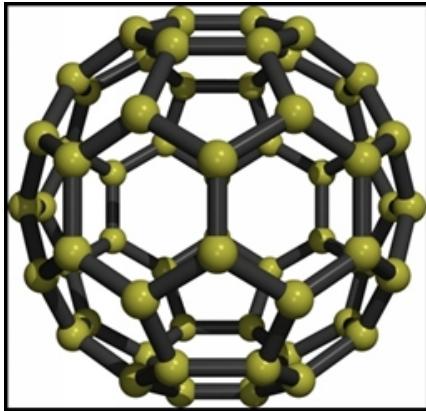
Logo IBM-a napisan sa 35 atoma
ksenona na bakarnoj podlozi,
1989.

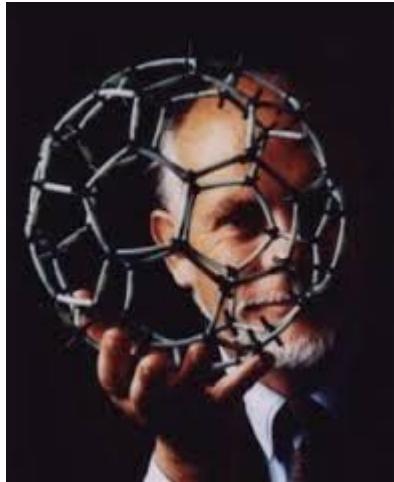
Čarolija ugljenika

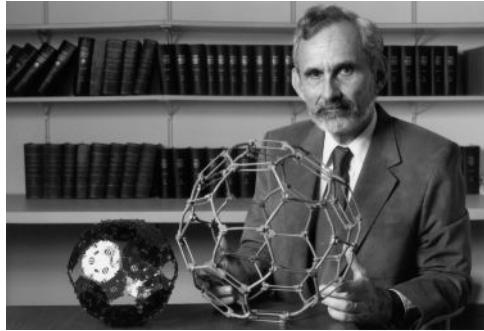
Čarolija ugljenika: počeci

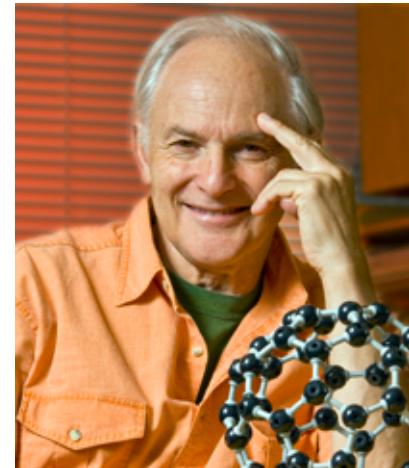
1996. NN

Ričard Smoli

Robert Kierl

Harold Kroto

Čarolija ugljenika: počeci

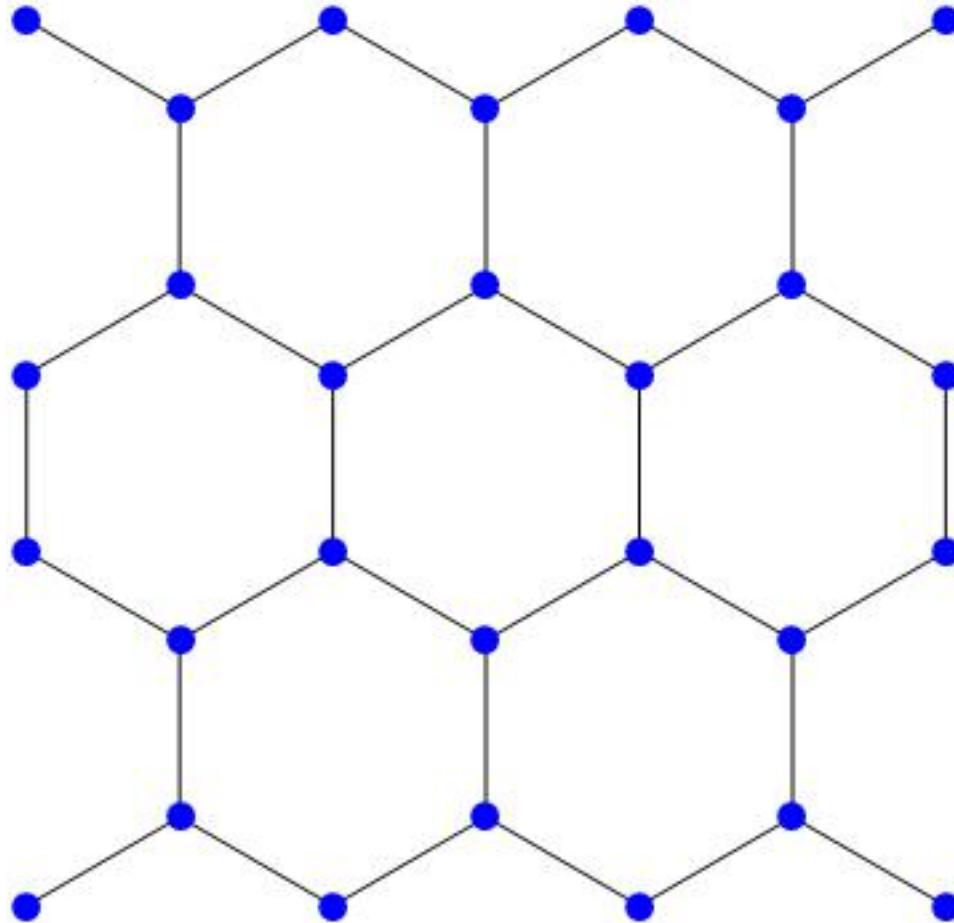

Ričard Bakminster Fuler

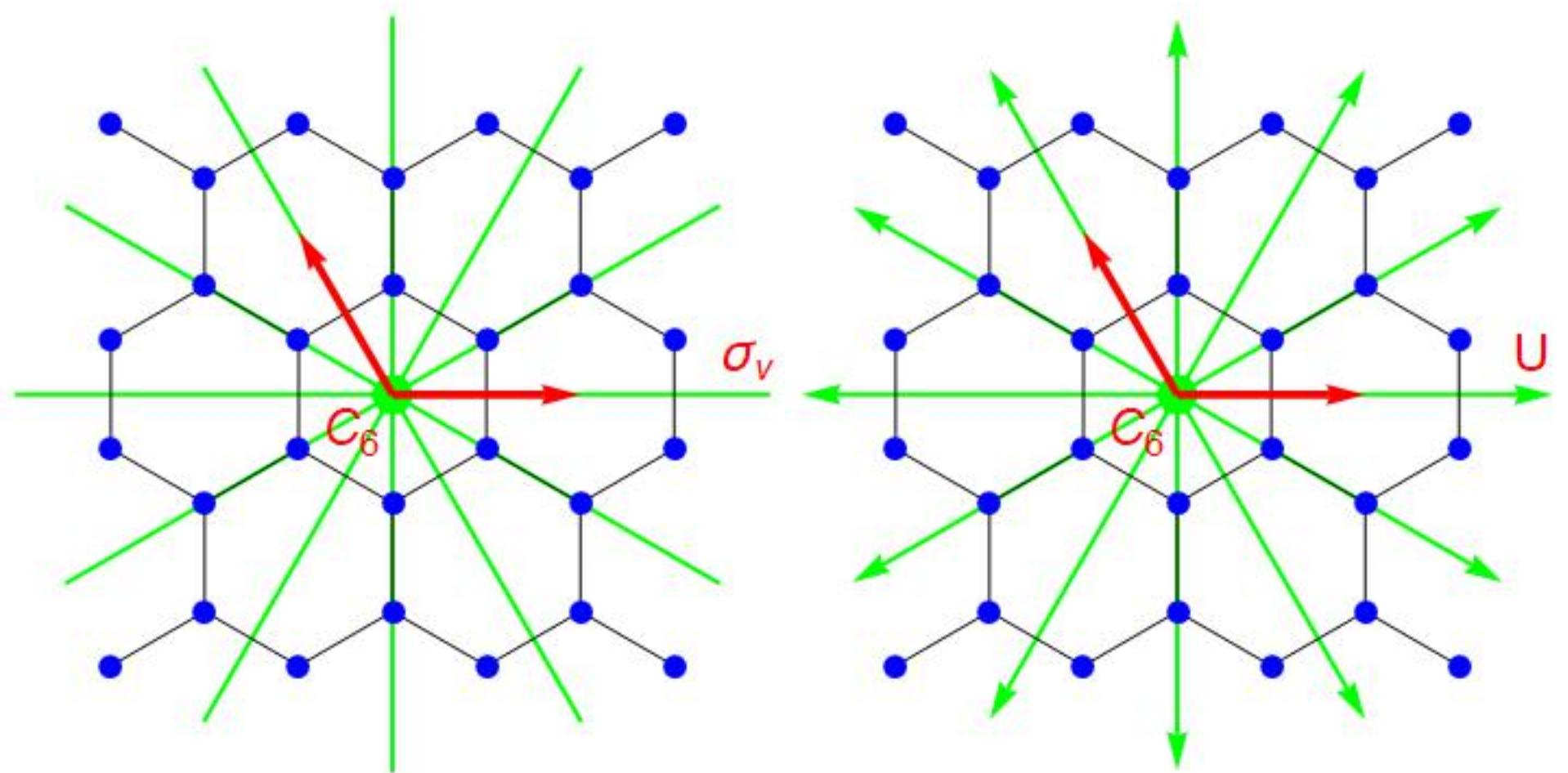
Simetrija

Simetrija

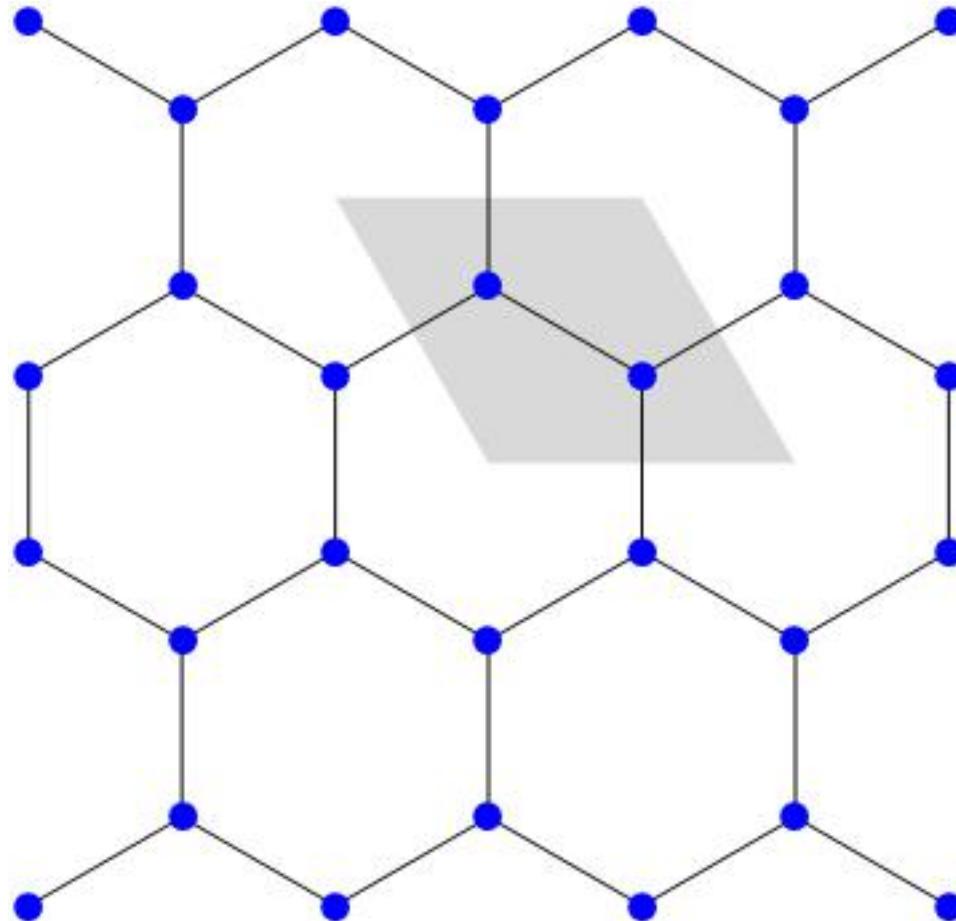

Simetrija

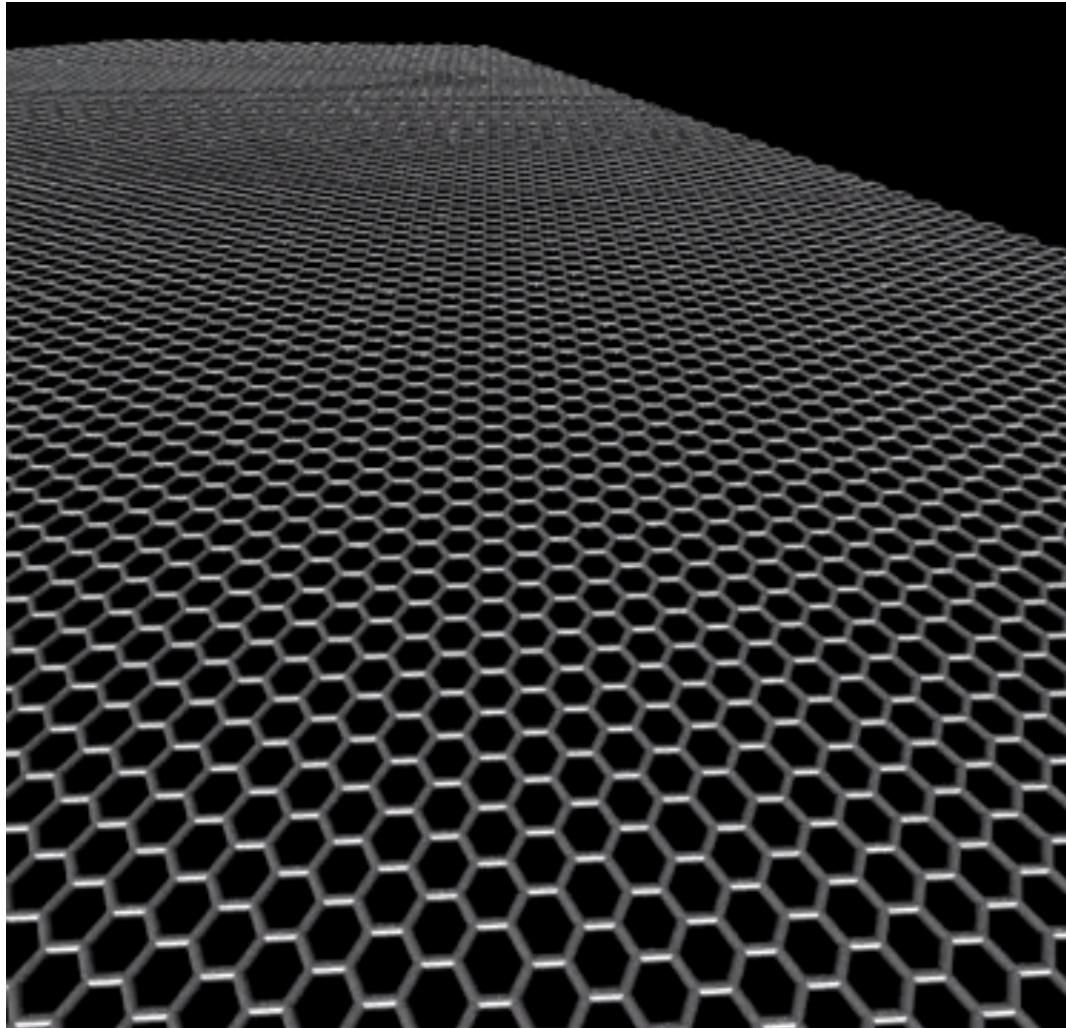

TD_{6h}

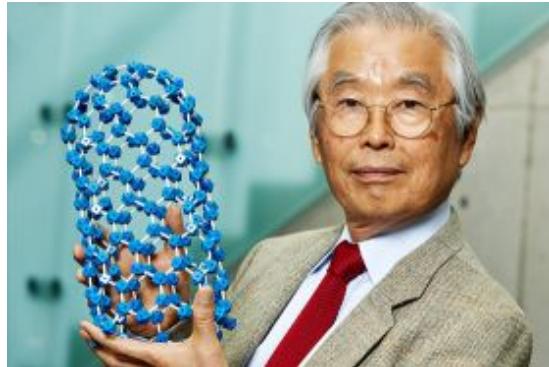
Simetrija

Nanotube

Nanotube: otkriće

Sumio Idžima (1991)

1952

ЖУРНАЛ ФИЗИЧЕСКОЙ ХИМИИ т. XXVI, вып. 1

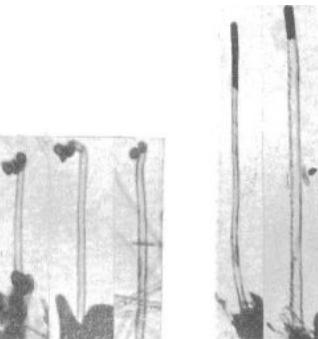

Рис. 7
× 20.000

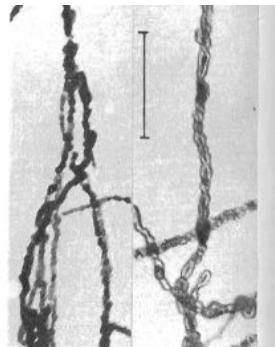

Рис. 8

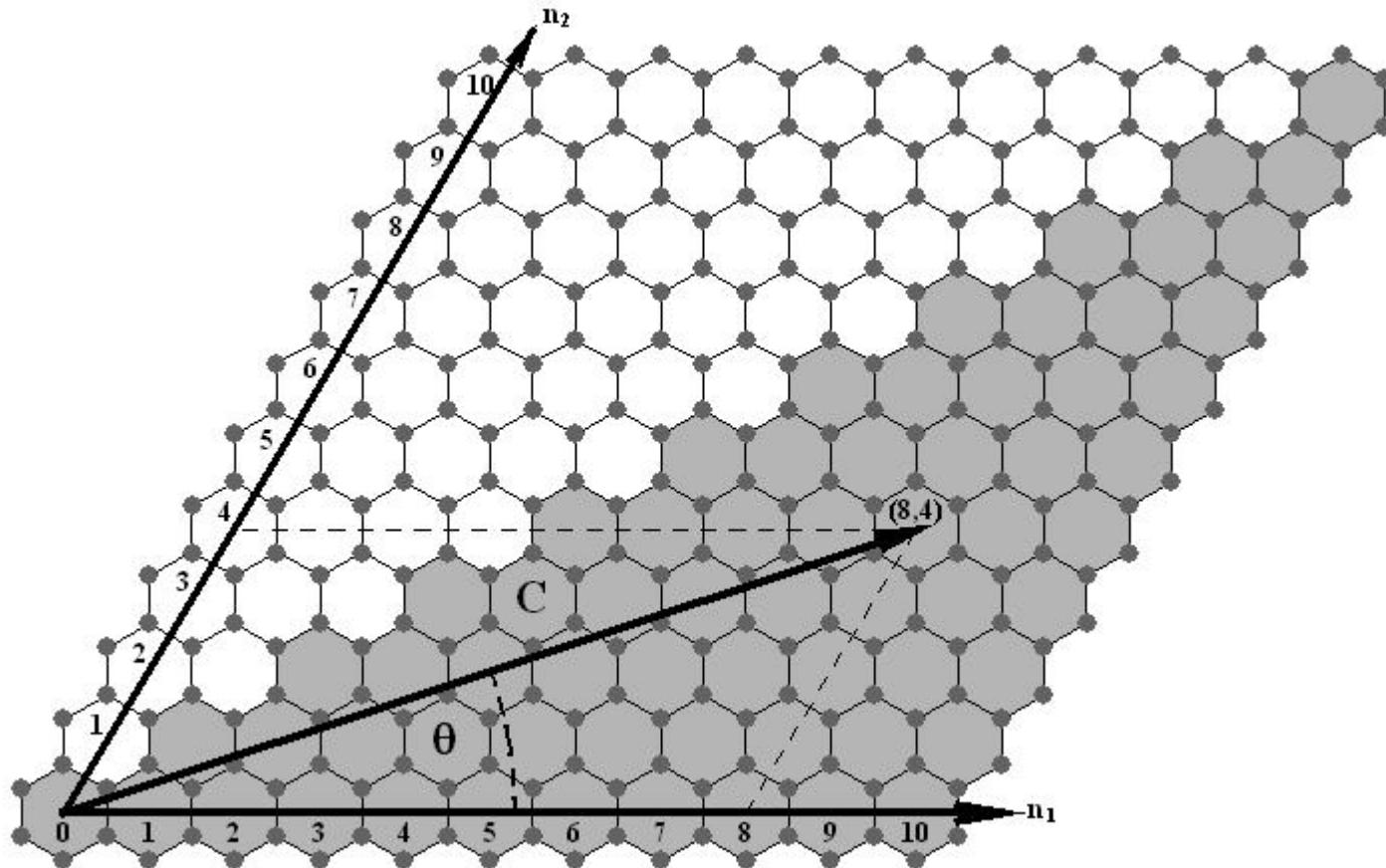
О СТРУКТУРЕ УГЛЕРОДА, ОБРАЗУЮЩЕГОСЯ ПРИ ТЕРМИЧЕСКОМ РАЗЛОЖЕНИИ ОКИСИ УГЛЕРОДА НА ЖЕЛЕЗНОМ КОНТАКТЕ

Л. В. Радушкевич и В. М. Лукъянович

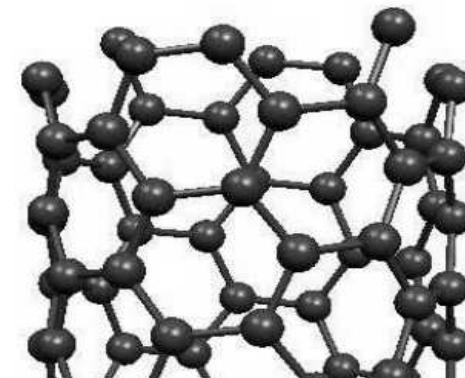
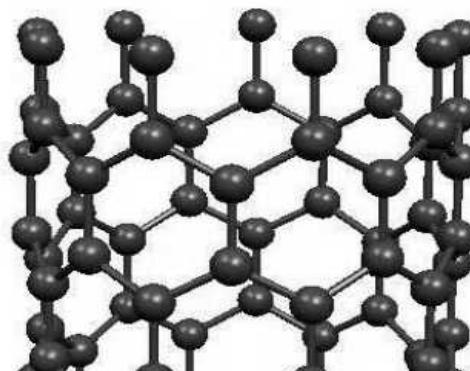
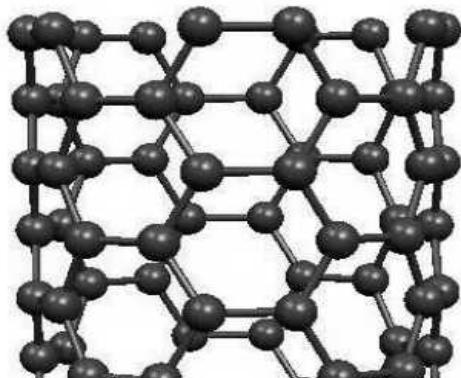
ная работа возникла в связи с электронно-микроскопическим из-
м структуры различных адсорбентов, главным образом активных
графита и т. п. При исследовании препаратов углерода мы обратили
внимание на сажу, получающуюся при разложении окиси углерода на же-

л. нови сад. 1969

Nanotube

Vrste ugljeničnih nanotuba

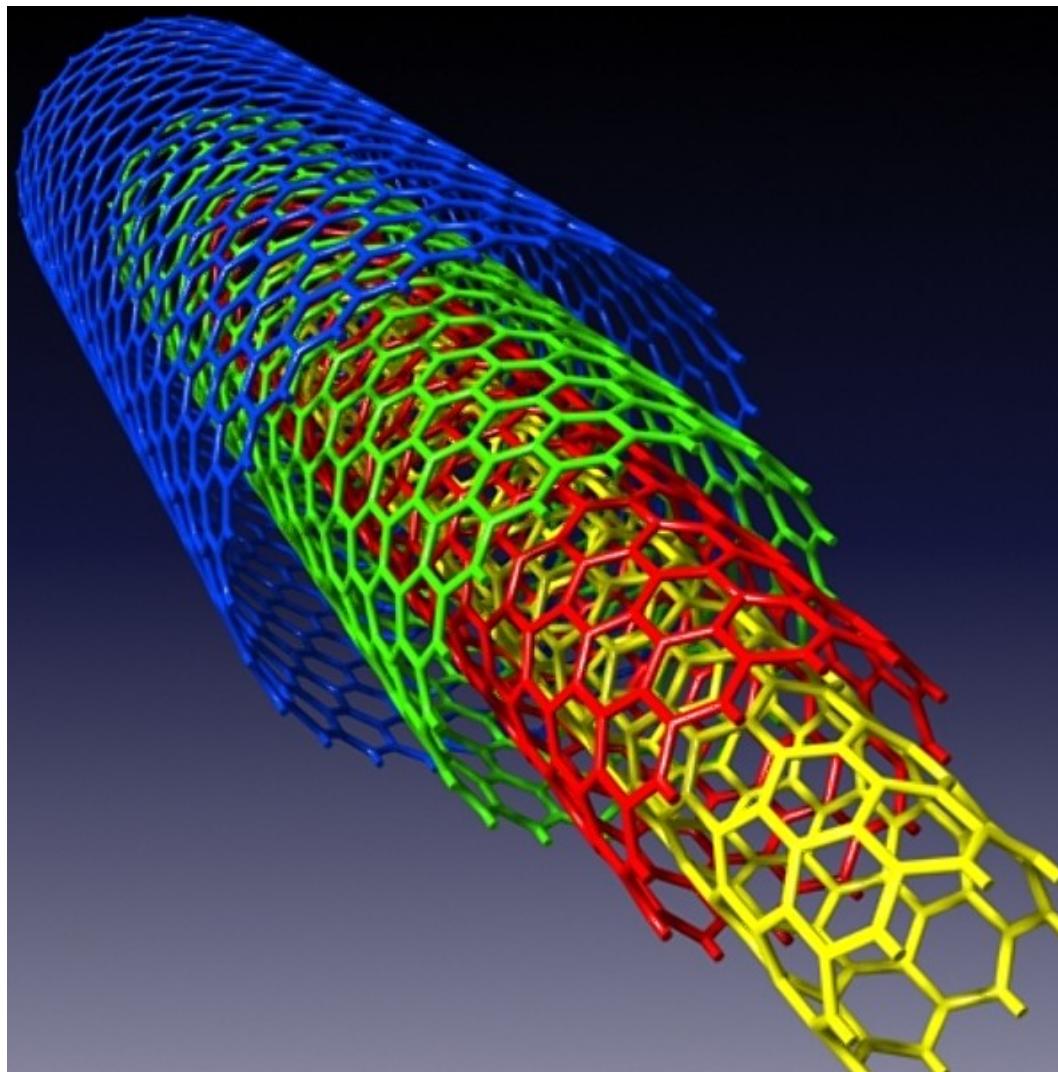

Sedlasta tuba
 (n,n)

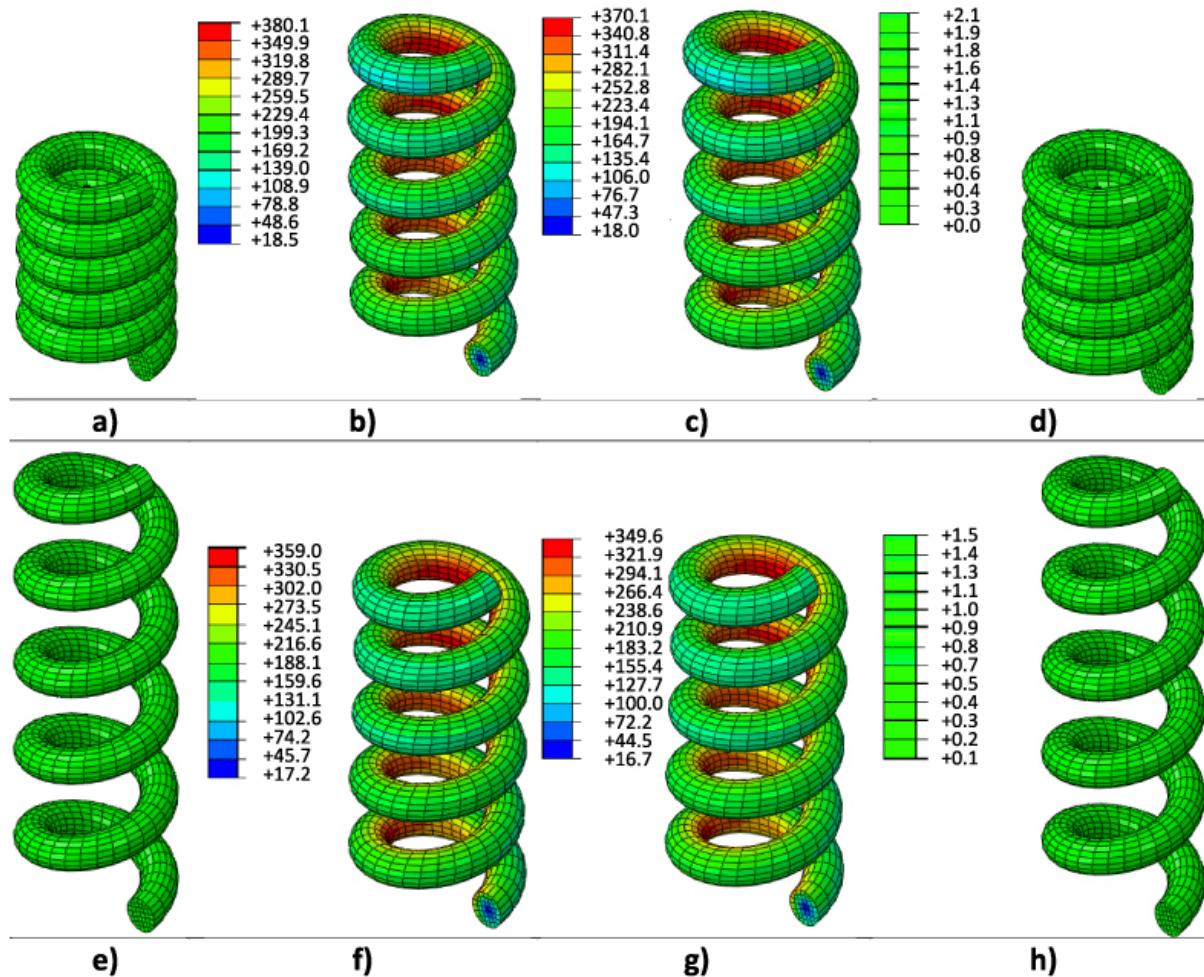
Cik-cak tuba
 $(n,0)$

Kiralna tuba
 (n,m)

Vrste ugljeničnih nanotuba

Vrste ugljeničnih nanotuba

Primena simetrije: teorijski model

- Simetrija i relaksirana konfiguracija

Damjanović *et al.*, PRB 60 (4) (1999) 2728;

Lazić *et al.*, J. Phys.: Condens. Matter 24 (48) (2012) 485302

- Fononski spektar (FCM)

Mohr *et al.*, PRB 76 (3) (2007) 0354391

- Elektronski spektar (DFTB)

Milošević *et al.*, PRB 67 (16) (2003) 165418

- Absorpcioni spektar (+dipolna aproksimacija)

Milošević *et al.*, PRB 69 (2004) 113408

- Ramanov spektar (+deformacioni potencijal)

Nikolić, J. Phys.: Condens. Matter 22 (9) (2010) 095302.

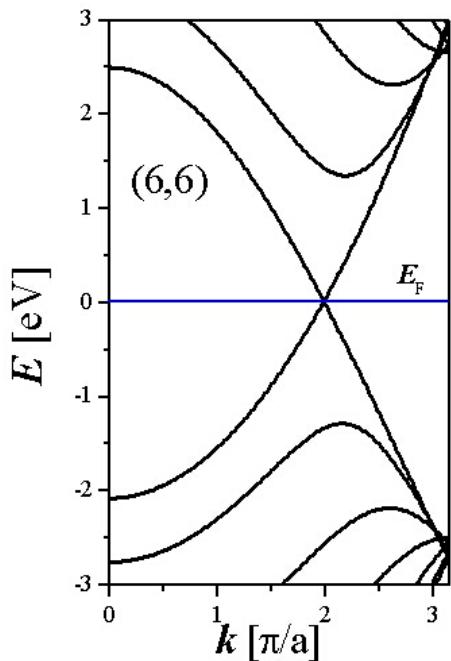
- Homogene deformacije

Dmitrović *et al.*, J. Phys.: Condens. Matter 25 (14) (2013) 145301

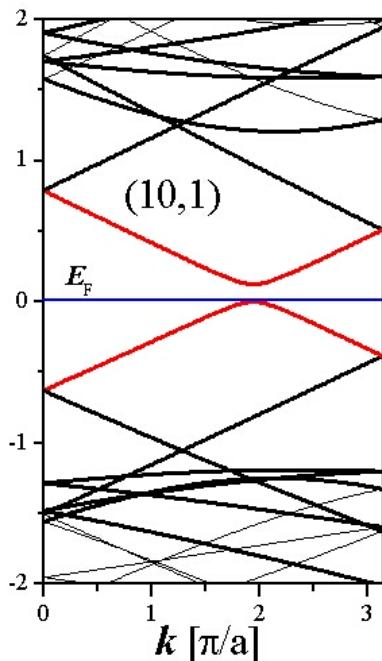
Nikolić *et al.*, J. Phys. Chem. C (2014) 118, 20576–20584.

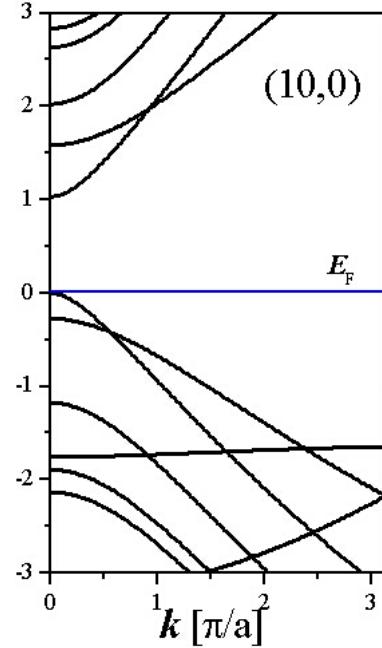
Provodna svojstva

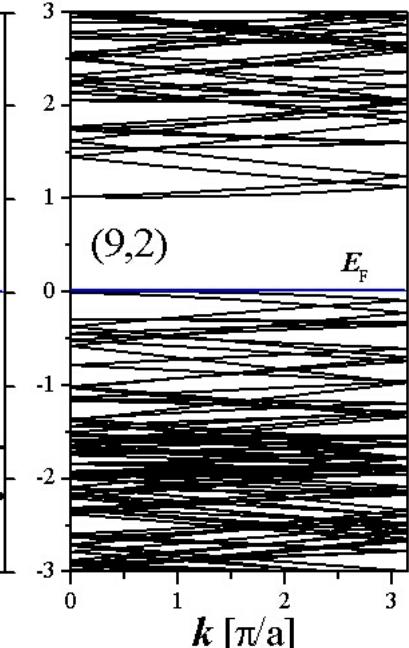
(n,n)
metalne

$n-m \equiv 0 \pmod{3}$
semimetale

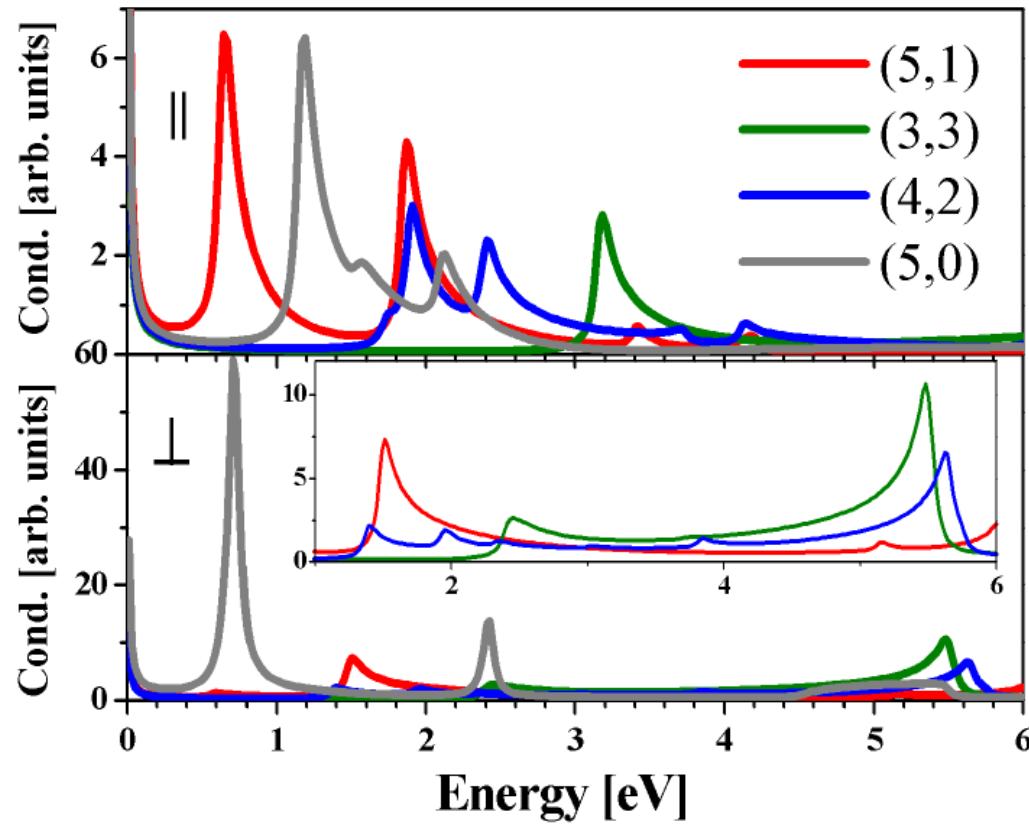

(n,0)

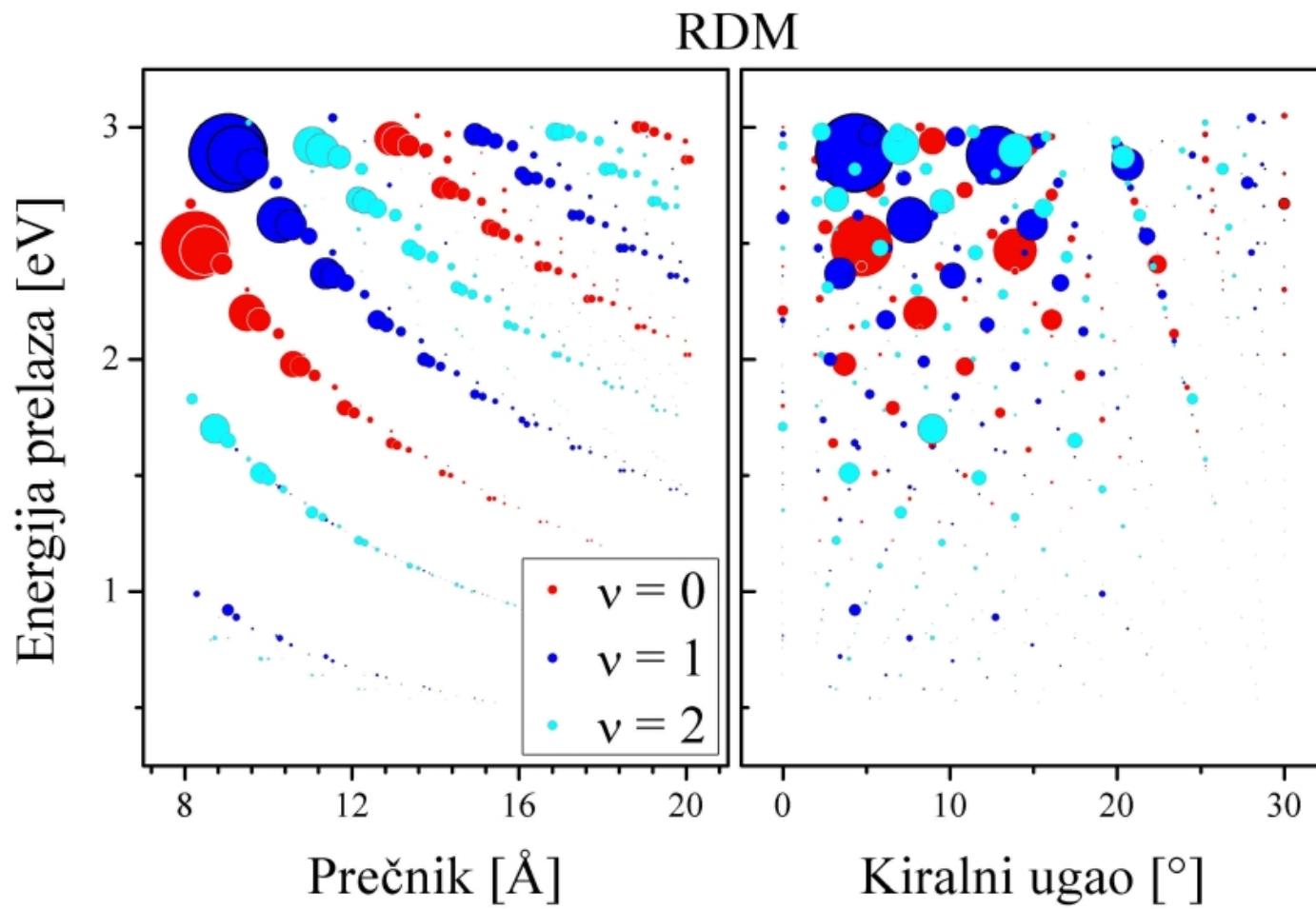

poluprovodne

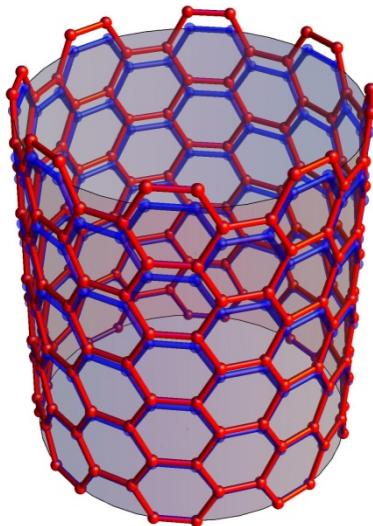
Optička svojstva

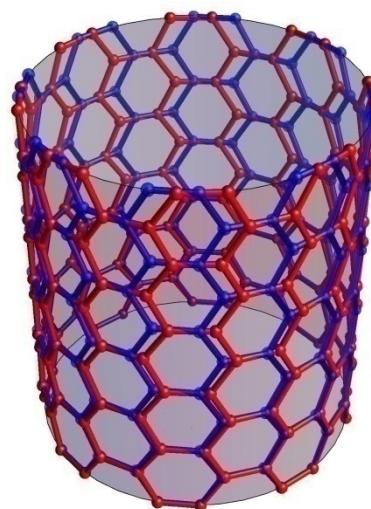
Optička svojstva. Raman

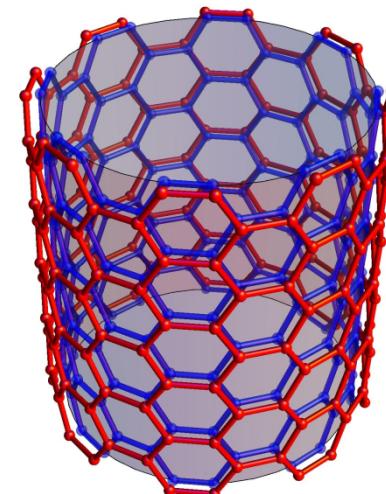
Uticaj deformacija

istezanje

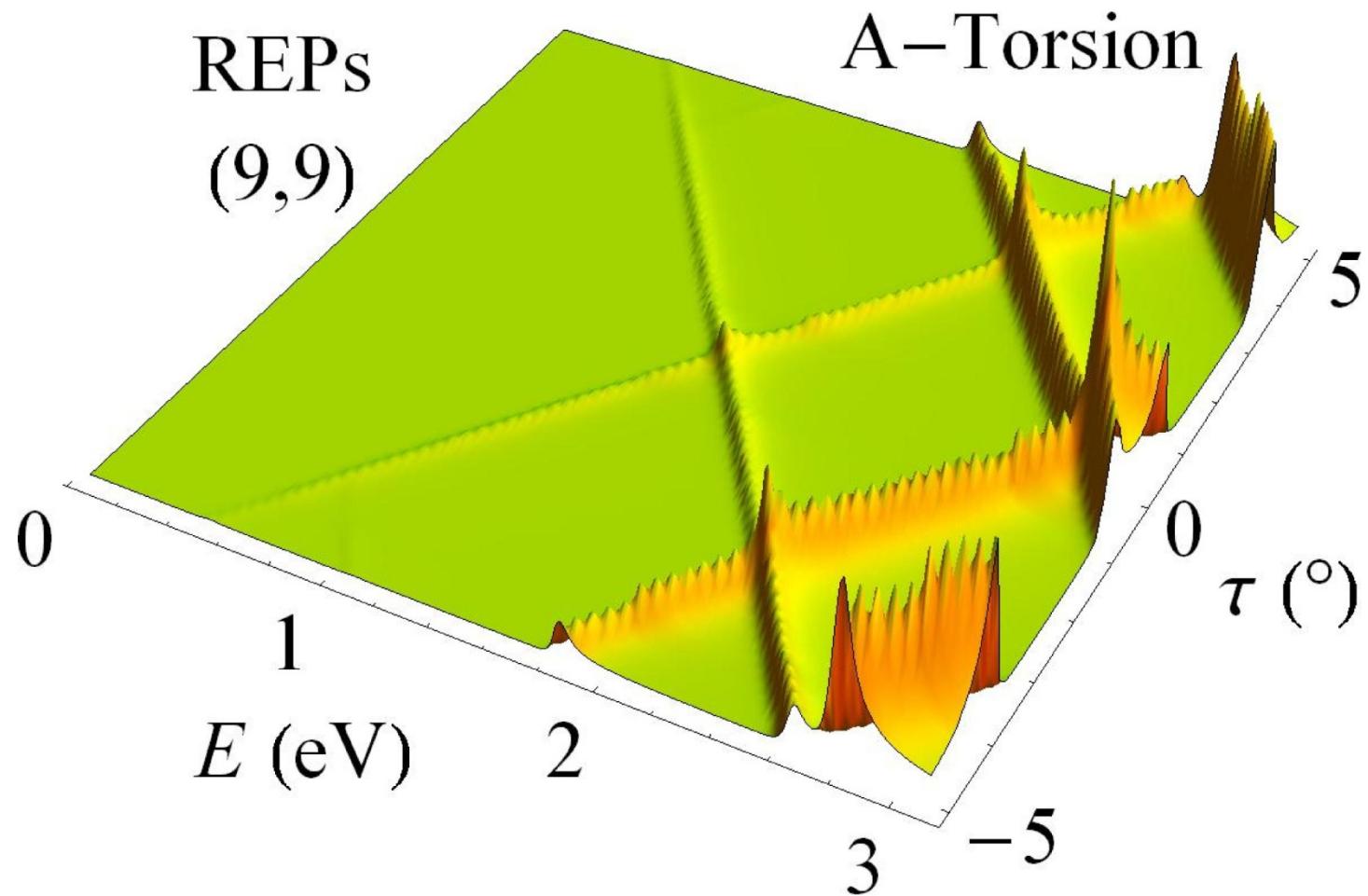

uvrtanje

disanje

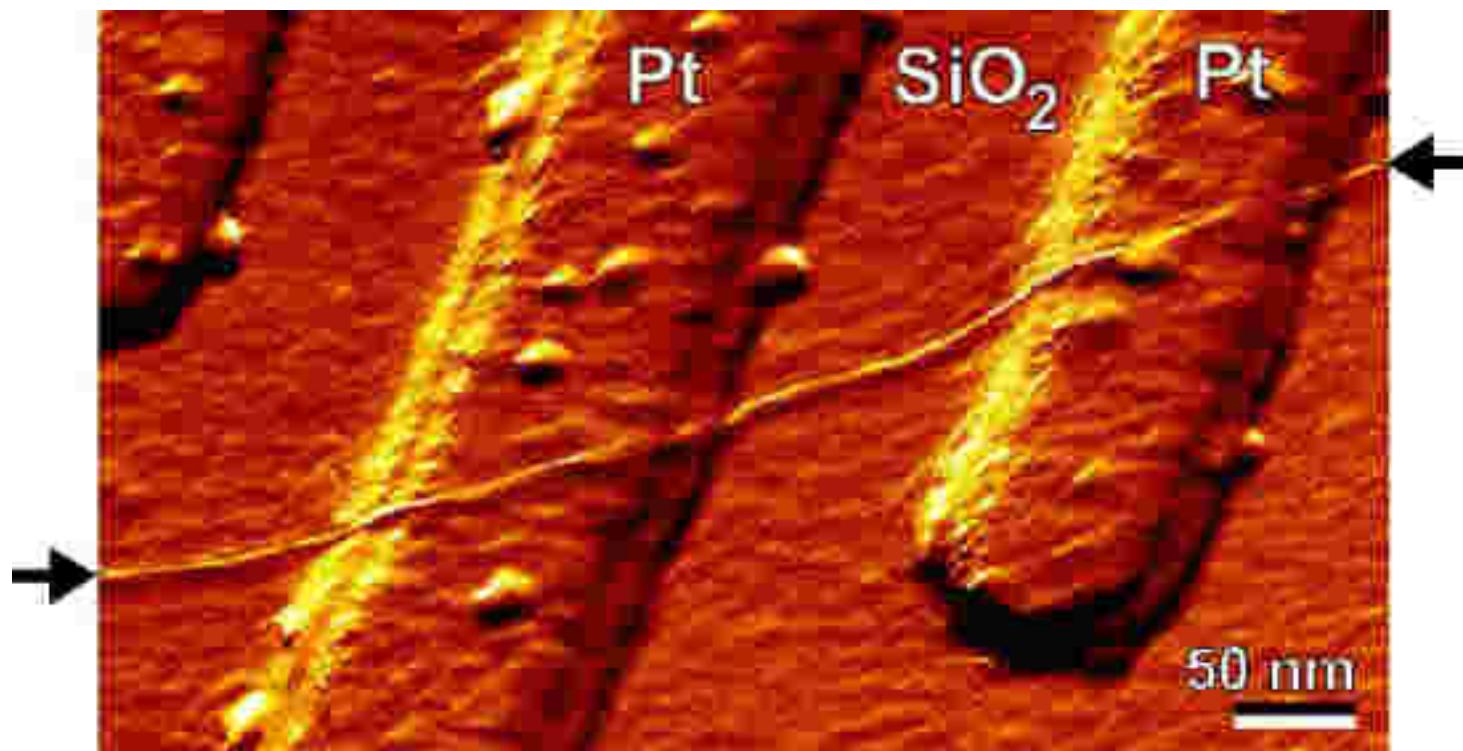
Uticaj deformacija

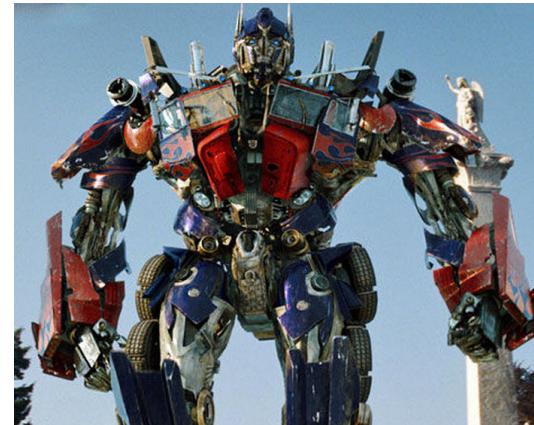
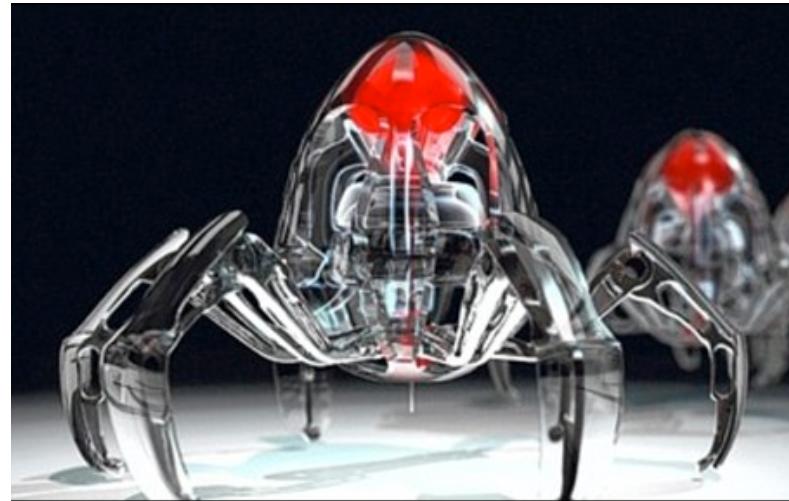
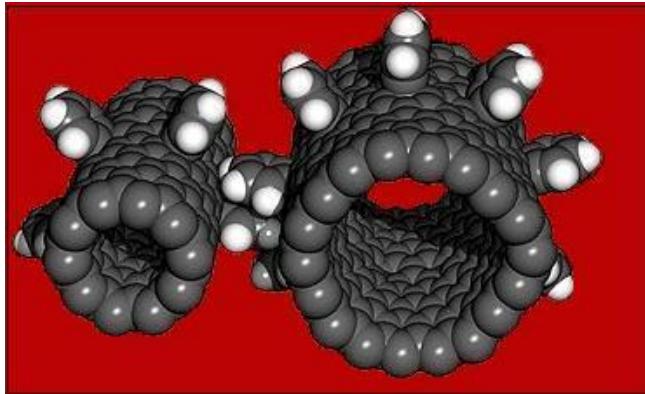
Vrstte nanotuba

Tip	Primeri
Halkogenidi	HfS_2 , MoS_2 , MoSe_2 , NbS_2 , TiS_2 , TiSe_2 , WS_2 , WSe_2 , ZrS_2
Oksidi	BaTiO_3 , Ga_2O_3 , PbTiO_3 , SiO_2 , TiO_2 , VO_x , ZnO , ZrO_2
Nitridi	BN , GaN
Halidi	NiCl_2
Metalne tube	Bi, Co, Cu, Fe, Ni, Te, Au, Pt

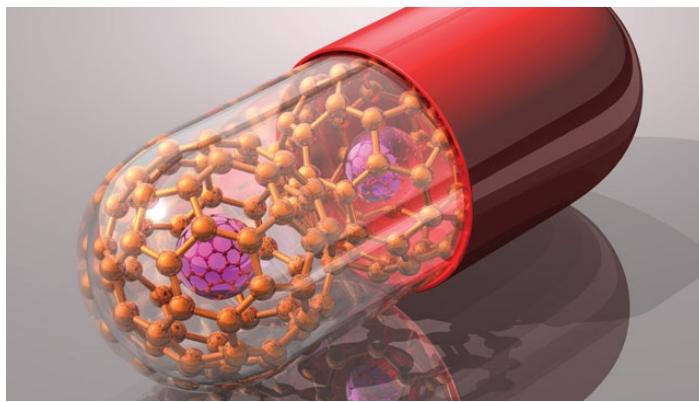
Primena

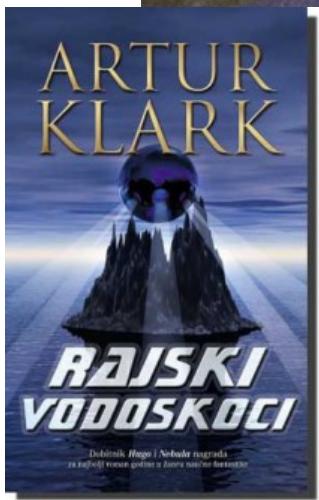
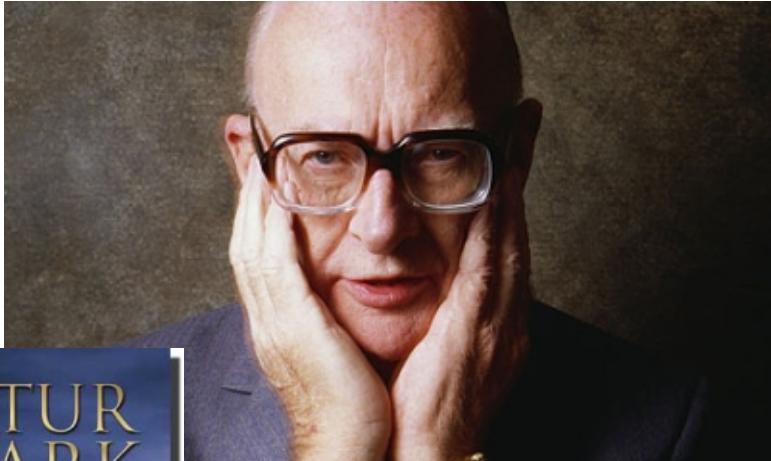
Primena: nanomašine

Primena: nanomašine

Primena: lift

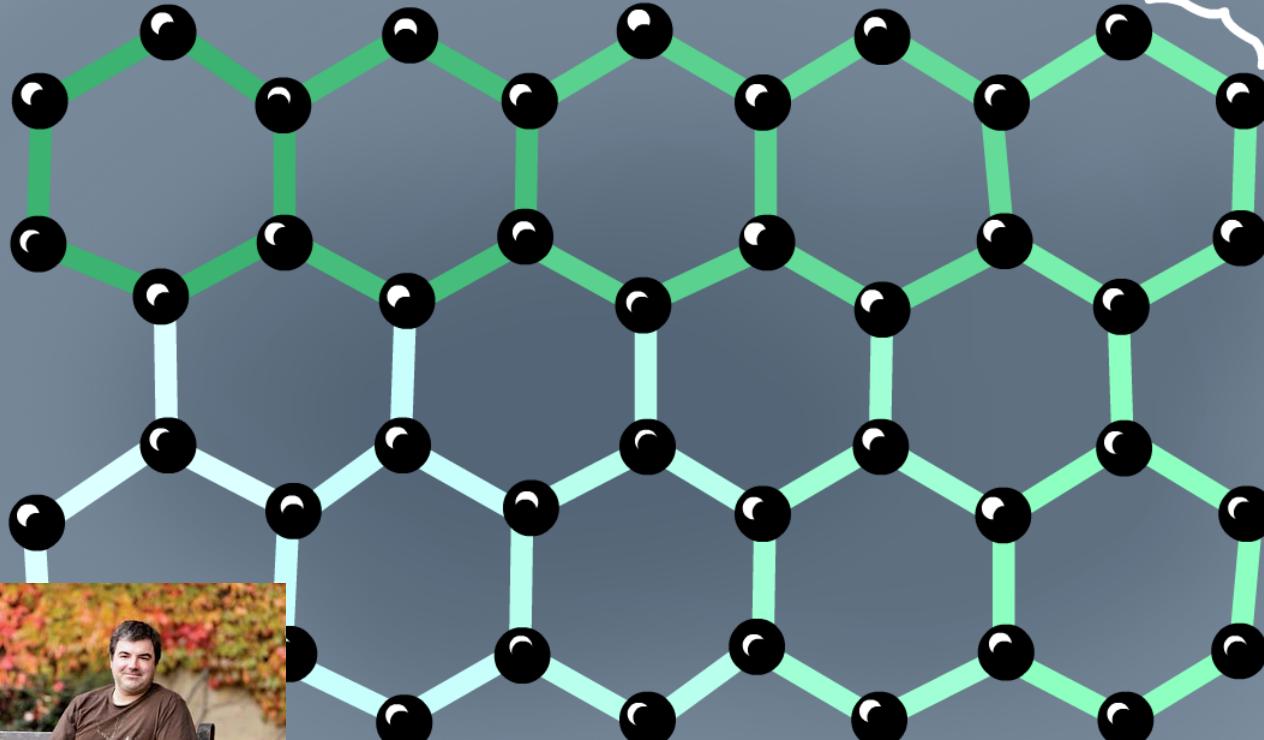
1979.

Grafen

GRAPHENE

LIGHT!

100x

PERFECT
THERMAL
CONDUCTOR

CRYSTALLINE ALLOTROPE OF CARBON

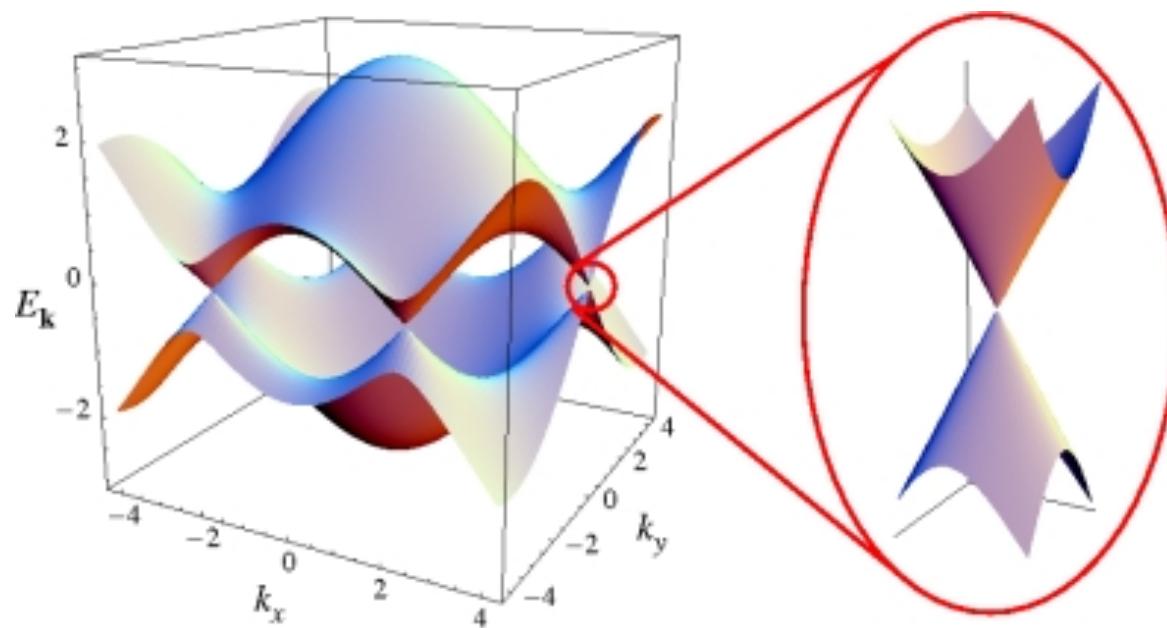
A. Geim i K. Novoselov NN 2010.

Grafen

- Svojstva grafena
 - Dobra provodljivost
 - 200 puta čvršći od čelika
 - Tanak i lagan
 - Dobar provodnik topline
 - Praktično providan
- Potencijalna primena
 - Ekrani osetljivi na dodir
 - Filteri za prečišćavanje vode
 - Elektronski elementi
 - Hemijski i bio - senzori
 - Baterije

Grafen: Dirakovi elektroni

U место zaključка

- Ogromna neistražena polja za buduća istraživanja.
- Veliki izazov za eksperiment (kreiranje novih eksperimenata, usavršavanje dosadašnjih, razvoj opreme...).
- Brojni zadaci za teoriju (preispitivanje dosadašnjih teorija i modela, stvaranje novih, mogućnost stvaranja realnih sistema na kojima bi se testirala teorija...)
- Velike mogućnosti i interes za primenu (što znači pouzdano finasiranje projekata...)

Hvala na pažnji!

